

156. Hódmezővásárhely-Kopáncs, Olasz-tanya
(Csongrád megye) R

2008. április 21. és május 26. között megelőző feltárást végeztünk a lelőhelyen, 47. sz. főút 4 sávossá alakítása III. üteméhez kapcsolódóan. Cél az volt, hogy a korábban (2002-ben és 2003-ban) részben már feltárt lelőhelynek a tervezett nyomvonalba eső teljes területét feltárjuk. A lelőhely Hódmezővásárhely-Kopáncs nevű határrészében található, Olasz Sándorné tanyájától ÉK-re, a 47. sz. főúttól közvetlenül DK-re, a 204+548 és a 204+728 km-szelvények között. A lelőhely területét részben erdő, részben kaszáló borítja. A megelőző feltárást során 4413 m²-en 51 objektum (1 kút, 2 árok, 30 gödör, 4 cölöplyuk, 14 sír) került elő.

A 14 rézkori sír a szelvény középső részén ÉNy-DK-i irányban keresztülhúzódó, kb. 20 m széles homokdombon került elő. A telepjelenségek is a szelvény középső részén sűrűsödtek. A feltárt objektumok egy részének pontos korszakhoz kötése nem lehetséges, mivel régészeti korú leletanyag nem került elő belőlük (16 gödör, 4 cölöplyuk). A feltárt területen két újkori árok haladt keresztül, valamint 5 gödör tartalmazott recens jelenségeket.

Összesen 14 sírt és 9 gödröt köthetünk a bodrogkeresztúri kultúrához. Az objektumok, különösen a sírok, kevésbé mélyedtek az altalajba, ezért gyakori volt a recens bolygatás a sekélyebb sírok és gödrök esetében. Ehhez nagyban hozzájárult az is, hogy a területen korábban erdősáv volt. A talajviszonyok miatt a szelvény középső részén lévő hordalékkúp homokos altalajában az objektumok foltjai nem látszódtak, ezért a sekélyebben megtalált sírok dokumentálása, felszedése, a terület feltérképezése és geodéziai felmérése után a hordalékkúp felületét kézi erővel tovább mélyítettük, mintegy 40 cm-rel. Ekkor megtaláltuk a mélyebben fekvő, bolygatatlan állapotban lévő sírokat is (összesen: 5 db). A telep és a temető objektumai nem különültek el élesen egymástól. A feltárt temetőrészlet szabályos elrendezést mutat, ÉK-DNy-i irányú sírsorokban, egymástól 2–4 m távolságban, K-Ny-i tájolással temették el a halottakat. Melléjük 2–13 db edényt, ételmellékletet és kőeszközöket helyeztek. Kiemelkedő az 53. sírba eltemetett felnőtt férfi, aki mellé 13 edényt, 3 retusált élű kőpengét és ételmellékletet helyeztek, továbbá az 52. sírban nyugvó felnőtt nő, akinek rézkarikákból álló fülbevalópárja és csontgyöngyökből készített karkötője volt. Amint azt a terepbejárás adatok is igazolják, mind a rézkori település, mind a temető folytatódik a nyomvonalon kívül, a feltárási területtől DDK-re elhelyezkedő, környezetéből erőteljesebben kiemelkedő dombvonulaton. A feltárt terület a lelőhely szélét érintette.

TÓTH KATALIN

157. Hódmezővásárhely-Kopáncs, homokbánya
(Csongrád megye) A

2008. április 28. és május 20. között próbafeltárást végzett a Tornyai János Múzeum és Közművelődési

Központ a tervezett homokbánya területének egy részén (Hrsz.: 01973/1).

A lelőhely Hódmezővásárhely kopáncsi határrészében, közvetlenül a Szeged–Hódmezővásárhely közötti 47. sz. főúttól DK-re helyezkedik el, a főúttól a volt Lenin Tsz központja felé vezető betonúttól közvetlenül ÉK-re. Kiterjedése kb. 81 600 m². Megközelítőleg É-D-i irányú párhuzamos háta (szél alkotta kiemelkedések) tagolják. Tengerszint feletti magassága 79,2–80,2 m, tehát a megtelepülés számára kiváló feltételeket nyújtott.

A Balogh Csilla által 2006-ban készített örökségvédelmi hatástanulmány terepbejárás alapján a területen 2 régészeti lelőhely található. Az egyik (II. lelőhely) egy kb. 50×50 m-es felületen elhelyezkedő, őskorinak meghatározott telep. A másik (III. lelőhely) lelőhelyen szórványosan jellegtelen, bronzkorinak meghatározott edénytöredékek előkerüléséről számolt be.

A próbafeltárást célja a bánya területét érintő lelőhelyek kiterjedésének meghatározása volt. Összesen kb. 7440 m²-es felületet humuszoltunk le, 16, egymástól 15 m távolságra nyitott (2 m széles) kutatószelvényt, melyekben 32 objektumot tártunk fel. A kutatószelvényeket vagy végighúztuk (ha üresek voltak), vagy a két végüket indítottuk el egymás felé az első objektumok jelentkezéséig. Ilyen módon sikerült körbehatárolni a bánya területét érintő lelőhelyek kiterjedését.

A bánya területének a 47. sz. úthoz közelebb eső, keskenyebb részén 4 ÉNy-DK irányú, egymással párhuzamos kutatószelvényt nyitottunk. Ezekben összesen 17 településobjektumot tártunk fel: 1 árkot, 1 külső kemencét, 2 félig földbe mélyített épületet, 1 kutat és gödröket. Egyértelművé vált, hogy a bánya területének a 47. sz. úthoz közelebb eső, keskenyebb része szinte teljes egészében lelőhely. Egy népvándorlás kori (minden valószínűség szerint avar kori) település található rajta, mely körülbelül 35 081 m² területre terjed ki.

A tervezett bányának az úttól távolabb eső, szélesebb részén 12 ÉK-DNy-i irányú (2 m széles) kutatószelvényt jelöltünk ki, egymástól 15 m távolságra. Ezekben 13 avar kori temetkezést, valamint 1 bizonytalan korú, lelet nélküli árokrészletet és 1 gödröt tártunk fel, alján tüzelésnyommal. Az avar kori temető kiterjedése megközelítőleg 6867 m².

A háton fekvő, nyújtott testhelyzetben, esetenként halotti lepelbe csavarva, deszkával fedve, koporsóban vagy „Szent Mihály lován” eltemetett halottak sírjaiban állatcsontmelléklet, tojás, orsógomb, korongolt sárga bögre, vaskések, gyöngyök és jellegzetes késő avar kori, öntött bronz övgarnitúrák (övvveretek, nagyszíjvég, kishíjvégek, csüngős veretek) kerültek elő. A sírok közül mellékletei és viseleti tárgyai gazdagságával kiemelkedik a 28. sz. temetkezés. Az ide eltemetett férfi kiemelt társadalmi helyzetét sírgödörének szokatlanul nagy szélessége és mélysége, a sír kirablásának volta, valamint a minden valószínűség szerint hozzá tartozó 29. sz. felszerszámozott lótemetkezés is jelzi.

A temető a bánya területén megközelítőleg É-D-i irányban keresztülhúzó, homokos altalajú dombvonulaton, illetve annak ÉK-i, agyagos altalajú lejtőjén helyezkedik el. A kutatásanyagokban megtalált sírok közül azok, melyek a temető jelenleg is megmaradt részének ÉK-i és DK-i szélét jelzik, valószínűleg valóban a temető ÉK-i és DK-i szélső sírjai lehetnek. A bányaterület ÉK-i és DK-i részét ugyanis újkori homokkitermeléssel nem, illetve csak kis mértékben bolygatták meg. Azonban elképzelhető, hogy ÉNy, Ny és DNy felé a temető kiterjedése eredetileg nagyobb volt. A próbafeltárás eredményeként egyértelművé vált, hogy a tervezett bánya vizsgált területét érintő régészeti lelőhelyek kiterjedése nagyságrendileg nagyobb a felszíni leletek alapján körvonalazottnál, elhelyezkedésük is más a felszíni leletekhez képest. Emellett a próbafeltárás során csak avar kori telep- és sírleletek kerültek elő. Óskori telep- utaló objektumokat nem találtunk. Csak a megelőző feltárás elvégzése, a leletanyag részletes elemzése révén dönthető el egyértelműen, hogy a bánya vizsgált területén lévő telep és temető ugyanazon avar kori közösség lakóhelye és temetkezési helye-e.

TÓTH KATALIN

158. Hódmezővásárhely, Kotacpart, Bodzási út, Vata-tanya

(Csongrád megye) U

2008. április 9-én a Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ munkatársai régészeti felügyeletet biztosítottak a Vata-tanya (Hrsz.: 01153/10) villamosenergia-ellátásához kapcsolódóan a 2. és a 3. sz. légvezeték tartó oszlopok helyén. Ekkor a tanya melletti friss szántásban nagy mennyiségű őskori edénytöredéket figyeltünk meg; az oszlophelyek kézi erővel történő mélyítésekor nagy mennyiségű kora újkőkori (Körös-kultúra) edénytöredék került elő. A terület a környezetéből magasan kiemelkedő, hosszan elnyúló magasparton található, egy egykori ősfolyó medrének ÉNy-i kiemelkedő részén. A május 5-9. között végzett megelőző feltáráson a két oszlop helyén összesen 2 kora újkőkori (Körös-kultúra) gödröt, illetve ezek részleteit tártuk fel. A gödörből nagy mennyiségű edénytöredék, állatcsont, kagyló, csiga, agyagnehezék és kőeszköz került elő. A harmadik oszlophely a tanyát övező kerítés DNy-i oldalánál található. Az oszlophely DK-i részén kisméretű gödör feltárta jelentkezett a felszíntől 60 cm-re. A sekély, ívelt oldalú, ívelt aljú gödör D-i részét újkori beásás bolygatta meg, többi részéből őskori edénytöredékek kerültek elő.

TÓTH KATALIN

159. Hőgyész, Hosszú-völgy

(Tolna megye) Kő

Helyi adatközlő nyomán Dúzs ÉK-i széléhez közel, a Kapos menti dombtetőn kb. 30×30 m-es területen közepes sűrűségben téglá- és kőtöredékeket, valamint

embercsontot figyeltem meg a nedves tarlóban 2008. október 24-én. A faluhely kiterjedésének megállapítására nem volt lehetőségem, elmondás szerint a lelőhely átnyúlik a dúzsi határba is. A lelőhely a középkori Dúzs helyével azonos.

K. NÉMETH ANDRÁS

160. Igal határa

(Somogy megye) Ró, Kő

2008. február 22-én több lelőhelyen végeztem terepbejárást.

Csuhusi-rét: A középkori Dada falu Igaltól DK-re feküdt, ahol több földrajzi név emlékeztet a településre. Templomának helyére a Pusztaszentegyház (Szentegyházi-dűlő) helynév utal. A Somogyszil-Igal országúttól D-re eredő patak Ny-i felén, egy D felé előrenyúló földnyelven szürke és vörös foltokból római házikerámiát gyűjtöttem a száraz szántásban.

Pusztaszentegyház (Szentegyházi-dűlő): A Csuhusi-réttel szemben, a patak K-i felén kb. 500 m hosszan kis sűrűségben középkori cserepeket találtam, de a templomot nem sikerült azonosítanom.

K. NÉMETH ANDRÁS

161. Igal határa

(Somogy megye) Ő, B, Ró, Á, Kk

2008. április 18-án a település DK-i részén lévő Rozbéli-vízfolyás mellett végeztünk terepbejárást.

Csuhusi-dűlő: A Rozbéli-vízfolyás Ny-i oldalán, az É-D irányú enyhe lejtőjű domb K-i lejtőjén helyezkedik el a lelőhely. Szóbeli közlés alapján itt korábban két téglasírt szántottak szét, melléklet nem volt. A lelőhelyen csak római kori kerámiatöredékeket, érmét, vascsatát és vas nyílhegyet találtunk, ez alapján a temető római kori.

Kerületi-dűlő: A Rozbéli-vízfolyás túlsó, K-i oldalán, nagy kiterjedésű őskori, római kori és középkori lelőhely van. Az őskori (urnamezős kultúra) leletek a terület D-i részéről, a római kori az É-i és D-i részről, a középkoriak az egész lelőhelyről, illetve erőteljesen a középső részről kerültek elő. A lelőhely É-i irányban, a Pusztaszentegyház határrészben is folytatódik, ezt nem tudtuk bejárni.

Pille-réti-dűlő: A vízfolyás Ny-i oldalán, egy É-D irányú enyhe lejtőjű domb K-i lejtőjén található a nagy kiterjedésű Árpád-kori lelőhely (12-14. sz.), melynek É-i részén két III. Béla-érmét is találtunk, szórányosan 1-2 őskori? kerámiatöredék is előkerült. A lelőhely déli részét nem tudtuk bejárni, itt szóbeli közlés alapján középkori templom is található.

Munkatársak: Cserép Tamás és Nyári Zsolt.

HONTI SZILVIA – NÉMETH PÉTER GERGELY

162. Igrici, Bikás-tó-dűlő

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, Á

2008. április 21-én helyszíni szemlét végeztem a dűlő